

J. R. R. TOLKIEN

GONDOLININ TUHO

Toimittanut Christopher Tolkien

Kuvittanut Alan Lee / WSOY

J. R. R. Tolkien
GONDOLININ TUHO

Toimittanut Christopher Tolkien

Kuvittanut Alan Lee

Suomentaneet
Jaakko Kankaanpää ja Kersti Juva

Werner Söderström Osakeyhtiö
Helsinki

Englanninkielinen alkuteos
The Fall of Gondolin

Originally published in the English language by HarperCollins
Publishers Ltd. under the title *The Fall of Gondolin*

All texts and materials by J.R.R. Tolkien © The Tolkien Estate 2018

Preface, Introductions, Notes and all other materials © C.R. Tolkien 2018

Illustrations © Alan Lee 2018

TOLKIEN and are registered trade marks of The Tolkien Estate Limited.
Suomenkielinen laitos © suomentajat ja WSOY 2019

Werner Söderström Osakeyhtiö

Suomentanut Jaakko Kankaanpää, paitsi luvun ”Viimeinen versio”
(s. 156–214) suomentanut Kersti Juva

Sitaatit *Tarusta Sormusten herrasta* Kersti Juvan ja Eila Pennasen suomennoksesta

Sitaatit *Tarun Sormusten herrasta* runoista Panu Pekkasen suomennoksesta

Sitaatit *Silmarillionista* Kersti Juvan suomennoksesta

Sitaatit *Keskeneräisten tarujen kirjasta* Kersti Juvan suomennoksesta

Sitaatit *Húrinin lasten tarinasta* Kersti Juvan suomennoksesta

Sitaatti *Hobitista* Kersti Juvan suomennoksesta

Sitaatit *Quenta Noldorinwasta*, *Quenta Silmarillionista* ja

Belieriandin annaaleista (*Harmaista annaaleista*) osittain

Kersti Juvan suomennoksen pohjalta

Sitaatit J. R. R. Tolkienin *Kirjeistä* Tero Valkosen suomennoksesta

Toimitus kiittää Pekka Tuomistoa asiantuntija-avusta

ISBN 978-951-0-43835-0

Painettu EU:ssa

Perheelleni

SISÄLLYS

Värikuvat	8
Alkusanat	9
Mustavalkokuvat	20
Johdanto	21
GONDOLININ TUHO	
Alkuperäinen tarina	38
Varhaisin teksti	122
Turlin ja Gondolinin pakolaiset	124
Tarina kerrottuna <i>Luonnoksessa mytologiaksi</i>	130
Tarina kerrottuna <i>Quenta Noldorinwassa</i>	138
Viimeinen versio	156
Tarinan kehitys	216
Tarinan päätös	253
Luettelo nimistä	278
Selityksiä	299

VÄRIKUVAT

Joutsenten valkama	33
<i>"He yrittävät kaapata Joutsenten valkaman joutsenlaivat, ja puhkeaa taistelu" (s. 32)</i>	
Turgon vahvistaa vartioita	68
<i>"hän määräsi kolminkertaiset vartijat ja valvojat kaikkialle" (s. 67)</i>	
Kuninkaan torni kaatuu	104
<i>"torni roihahti liekkeihin ja tulipylväänä se kaatui" (s. 103)</i>	
Glorfindel ja balrog	116
<i>"takaa ahdistavien vihollisten mukana tullut balrog hyppäsi mahtavalla voimalla eräälle korkealle kalliolle" (s. 115)</i>	
Sateenkaarirotko	146
<i>"hänen kulkunsa oli vievä joelle, joka virtasi maan alla suureen kuruun, jota pitkin joen kuohuva vesi viimein juoksi läntiseen mereen." (s. 145)</i>	
Tarasvuori	172
<i>"edessään yhä lähempänä hän näki jonon suuria kukkuloita jotka kohosivat hänen tielleen idästä länteen, ja äärimmäisenä oli korkea vuori" (s. 171)</i>	
Ulmo ilmestyy Tuorille	179
<i>"Kuului ukkosen jyrinää ja salama leimahti meren yllä" (s. 178)</i>	
Orfalch Echor	207
<i>"Tuor näki että tien sulki korkea muuri joka oli rakennettu rotkon poikki laidasta laitaan" (s. 208)</i>	

ALKUSANAT

Teoksen *Beren and Lúthien* (ei suomennettu) alkusanoissa totesin, että »täytettyäni nyt yhdeksänkymmentäkaksi vuotta tämä on (oletettavasti) viimeinen lukuisista kirjoista, jotka olen toimittanut isäni käsikirjoituksista». Käytin sanaa »oletettavasti», koska minulla oli jonkinlainen epämääräinen ajatus, että voisin käsitellä Berenin ja Lúthienin tarinan lisäksi samalla tavalla myös kolmatta isäni »suurista kertomuksista», *Gondolinin tuhoa*. Pidin sitä kuitenkin hyvin epätodennäköisenä, joten oletin *Beren and Lúthienin* jäävän sarjan viimeiseksi. »Oletus» osoittautui sittemmin vääräksi, ja minun on todettava, että »täytettyäni nyt yhdeksänkymmentäkolme vuotta *Gondolinin tuho* on (vuorenvarmasti) sarjan viimeinen».

Tämä kirja osoittaa eri tekstiversioista punoutuvan monimutkaisen kertomuksen avulla, miten Keski-Maa kulki kohti ensiajan loppua ja kuinka isäni käsitys luomastaan historiasta kehittyi vuosien mittaan, kunnes se viimein, jalostuneimpaan muotoonsa ehdittyään, katkesi täysin kesken.

Keski-Maan esiajat olivat alati alttiina muutoksille. Noista ajoista kertoessaan toimittamani kirjasarja *The History of*

Middle-earth on pitkä ja vaikeaselkoinen, ja se saa kiittää pituudestaan ja vaikeaselkoisuudestaan nimenomaan tätä lakkaamatta pulppuavaa lähdettä: milloin uudelleen kirjoitettua kuvausta, milloin uutta motiivia, uutta nimeä ja ennen kaikkea uudenlaista yhteyttä asioiden välillä. Keski-Maan luoja isäni pohtii historian kokonaiskuvaa, ja sitä kirjoittaessaan hän huomaa jonkin uuden aineksen, joka on tullut mukaan tarinaan. Esitän tästä suppean mutta paljonpuhuvan esimerkin, joka edustakoon monia vastaavia. Gondolinin tuhon tarinaan kuului oleellisesti matka, jonka ihmismies Tuor kulki kumppaninsa Voronwën kanssa löytääkseen haltioiden Kätketyn kaupungin Gondolinin. Alkuperäisessä tarussa isäni kertoi matkasta hyvin lyhyesti, ilman minkäänlaisia tapahtumia saati merkkitapauksia; mutta viimeisessä versiossa, jossa matkan kuvaus on huomattavasti laajentunut, kulkijat kuulevat eräänä aamuna erämaassa huudon. Voisi melkein sanoa, että isäni kuulee erämaassa huudon äkkiä ja yllättäen.* Sitten esiin astuu pitkä mustiin pukeutunut mies pitkä musta miekka kädessään, ja hän tulee kumppanuksia kohti huhuillen outoa nimeä aivan kuin kadonnutta etsien. Mutta heille mitään sanomatta hän kulkee heidän ohitse.

Tuor ja Voronwë eivät voineet mitenkään selittää tätä ilmestystä, kun taas historian luoja tiesi hyvin, kuka merkillinen kulkija oli. Hän oli peräti Túrin Turambar, Tuorin

* Osoituksena siitä, ettei tällainen ole pelkkää mielikuvituksen tuotetta, kirjeessään minulle 6.5.1944 isäni kirjoitti: »Tarinaan on ilmaantunut uusi hahmo (olen varma, että en keksinyt häntä enkä edes halunnut keksiä, joskin pidän hänestä kyllä; hän yksinkertaisesti marssi Ithilienin metsiin): Faramir, Boromirin veli.»

maineikas serkku, pakomatalla Nargothrondin kaupungin hävityksestä, josta Tuor ja Voronwë eivät tuolloin tienneet mitään. Siinä oli henkäys yhdestä Keski-Maan suuresta kertomuksesta. Túrinin pako Nargothrondista on kerrottu *Húrinin lasten tarinassa* (s. 181–182) ilman mainintaa tästä kohtaamisesta, jota kumpikaan sukulaismiehistä ei ymmärtänyt ja joka ei koskaan toistunut.

Vaikuttavin esimerkki muutoksista, joita ajan mittaan tapahtui, on kuvaus Ulmo-jumalasta. Alkujaan hänet tavaataan istumassa iltahämärässä Sirionin varren kaislikossa soittamassa näkinkenkäänsä, mutta monta vuotta myöhemmin hän nousee kaikkien maailman vetten valtiaana meren valtavasta myrskystä Vinyamarissa. Ulmolla on tosiaan keskeinen osa tässä suuressa myytissä. Vaikka Valinorin tahto on enimmäkseen häntä vastaan, hän jollakin merkkillisellä keinolla onnistuu kuin onnistuukin pyrkimyksissään.

Kun nyt katson työtäni, jonka yli neljäkymmenen vuoden jälkeen olen saanut päätökseen, sen tarkoituksena on nähdäkseni ainakin osittain ollut tuoda paremmin esille »Silmarillionia» ja sitä, kuinka suuri on sen merkitys *Tarulle Sormusten herrasta* – miten se muodostaa välttämättömän *ensiajan* kahdelle isäni luomukselle, Keski-Maalle ja Valinorille.

Oli tietenkin *Silmarillion*, jonka julkaisin vuonna 1977, mutta se oli sommiteltu, ellei peräti »pakotettu», yhtenäiseksi kertomukseksi monta vuotta *Sormusten herran* valmistumisen jälkeen. Se saattoi vaikuttaa »irraliselta» paksuna ja yleään tyyliin laadittuna opuksena, joka tuntui periytyvän kaukaisesta menneisyydestä vailla *Sormusten herran* eloisuutta

ja kerronnallista voimaa. Tämä lienee ollut väistämätöntä, kun ottaa huomioon muodon, jonka sille annoin; vaatihan kertomus ensiajan tapahtumista jo luonteensa vuoksi täysin toisenlaista kuvittelua ja toteutusta. Silti tiesin, että jo paljon aiemmin, silloin kun *Taru Sormusten herrasta* oli valmis, mutta sitä ei ollut vielä julkaistu, isäni oli ilmaissut vahvan toiveensa ja vakaumuksensa siitä, että ensiaika ja kolmas aika (*Tarun Sormusten herrasta* maailma) kuuluivat yhteen ja ne myös pitäisi julkaista saman teoksen osina.

Tämän kirjan lukuun »Tarinan kehitys» olen lainannut osia pitkästä ja paljonpuhuvasta kirjeestä, jonka isäni lähetti kustantajalleen sir Stanley Unwinille vuoden 1950 helmikuussa, pian saatuaan *Sormusten herran* varsinaisen kirjoitustyön päätökseen, purkaakseen mieltään tästä kysymyksestä. Silloin hän kuvaili itseironisesti olevansa järkyttynyt tarkastellessaan tätä noin kuudensadantuhannen sanan mittaista epäkäytännöllistä »hirviötä» – etenkin kun kustantaja odotti saavansa sen, mitä oli tilannut, nimittäin *Hobitin* jatko-osan, kun taas uusi kirja oli (isäni mukaan) »varsinaisesti – – *Silmarillionin* jatko-osa».

Hän ei koskaan muuttanut mielipidettään. Hän jopa kirjoitti, että *Silmarillion* ja *Taru Sormusten herrasta* olivat »yhdessä pitkä Saaga Kivistä ja Sormuksista». Tällä perusteella hän vastusti kummankin teoksen julkaisemista ilman toista. Lopulta hän kuitenkin joutui taipumaan, kuten luvusta »Tarinan kehitys» ilmenee, koska ymmärsi toiveensa kertakaikkisen mahdolltomaksi; ja hän suostui julkaisemaan *Tarun Sormusten herrasta* erikseen.

Silmarillionin julkaistuani syvennyin moneksi vuodeksi tutkimaan isäni minulle jättämää käsikirjoitusaineistoa sen

koko laajuudessa. Sarjassani *The History of Middle-earth* pidättäydyin yleensä »ajamaan hevosia rinnan», jos niin voi sanoa; en siis käsitellyt tarinoita yksi kerrallaan niiden kehittyessä vuosien mittaan omia polkujaan pitkin, vaan otin tarkasteluun taruston koko laajuudeltaan sitä mukaa, kun kirjoitustyö ajan mittaan eteni. Kuten totesin *Historyn* ensimmäisen osan esipuheessa,

kirjailijan näkemys omasta näkemyksestään koki alituisia hitaita muutoksia, karsintaa ja laventamista: vain *Hobitissa* ja *Tarussa Sormusten herrasta* osia siitä lopulta kiinnitettiin tiettyyn muotoon painetun kirjan sivuille hänen elinaikanaan. Niinpä Keski-Maan ja Valinorin tutkiminen on mutkikasta; tutkimuskohde ei ollut pysyvä, sillä se oli olemassa »pitkittäin» ajassa (kirjailijan elämän loppuun asti), jos moinen ilmaus sallitaan, eikä ainoastaan »poikittain» painettuna kirjaa, joka ei sanottavasti enää muuta muotoaan.

Historyn luonteesta siis johtuu, että sitä on usein työlästä seurata. Kun oli lopulta tullut aika päättää tämä pitkä toimitustöiden sarja, kuten tuolloin arvelin, sain ajatuksen kokeilla parhaan kykyni mukaan toista lähestymistapaa; siinä seuraisin aiemmin julkaistujen tekstien avulla yhtä ainutta kertomusta sen ensimmäisestä tunnetusta muodosta läpi koko sen myöhemmän kehityksen. Näin syntyi *Beren and Lúthien*. Toimitamani *Húrinin lasten tarinan* (2007) liitteessä toki käsitellin huomattavimpia muutoksia, joita tarina oli kokenut vaiheidensa myötä, mutta *Beren and Lúthienissa* toistin myös varhaisimmat versiot kokonaisuudessaan alkaen aina kertomuksen ensimmäisestä

mäisestä muodosta *Kadonneitten tarujen kirjassa* (*The Book of Lost Tales*, ei suomennettu). *Gondolinin tuhon* jäädessä nyt varmuudella viimeiseksi toimitustyökseksi olen jälleen omaksunut tämän saman erikoislaatuisen käytännön.

Tällä tavalla tulee päivävaloon katkelmia tai jopa pitkälle kehiteltyjä teemoja, jotka isäni myöhemmin hylkäsi, kuten *Beren and Lúthienissa* pikaisesti mutta mieleenpainuvasti esiintyvä Tevildo, Kissojen ruhtinas. *Gondolinin tuho* on tässä suhteessa ainutlaatuinen. Alkuperäisessä tarinassa ylivoimaisen vihollisen hyökkäys Gondoliniin ennennäkemättömien uusien aseiden voimin on kuvattu niin tarkasti ja yksityiskohtaisesti, että siinä nimetään erikseen paikat, joissa kaupungin rakennuksia paloi tai merkittäviä sotureita kaatui. Myöhemmissä versioissa tuho ja taistelu ovat typistyneet yhteen ainoaan kappaleeseen.

Kouriintuntuvin osoitus Keski-Maan aikojen kuulumisesta yhteen on tapa, jolla esiaikojen henkilöitä kohdataan uudelleen *Tarussa Sormusten herrasta* – eikä pelkkinä muistoina vaan mitä suurimmassa määrin elossa. Kuinka ikivanha olikaan entti Puuparta; entit olivat muinaisin kolmannelle ajalle selvinneistä kansoista. Kantaessaan Meriadocia ja Peregrinia Fangornin metsän läpi hän lauloi heille:

Pajukedoilla Tasarinanin kuljin kevätaikaan.

Ah! mikä näkö ja tuoksu keväällä on Nan-tasarionissa!

Puuparran laulaessa hobiteille Fangornissa oli tosiaan kulu-
nut kauan siitä, kun Ulmo Vesien valtiias tuli Keski-Maahan
puhutellakseen Tuoria Tasarinanissa, Raitojen maassa.

Tarinan loppupuolella saamme lukea myös Elrondista ja Elrosista, Eärendelin pojista, joista edellisestä tuli myöhemmin aikoina Rivendellin isäntä ja jälkimmäisestä Númenorin ensimmäinen kuningas; nyt he ovat vasta nuoria, ja heidät ottaa siipiensä suojaan yksi Fëanorin pojista.

Varsinainen aikojen jatkuvuuden tunnuskuva olkoon tässä kuitenkin laivanrakentaja Círdan. Hänellä oli hallussaan yksi kolmesta haltiasormuksesta, Narya eli Tulen sormus, jonka hän sittemmin antoi Gandalfille; ja hänestä sanottiin, että hän »näki pitemmälle, syvemmälle kuin Keski-Maassa kukaan». Ensimmäisellä ajalla hän oli Brithombarin ja Eglarestin satamien valtiass Beleriandin rannoilla, ja kun Morgoth tuhosi hänen satamansa Lukemattomien kyynelten taistelun jälkeen, hän pakeni kansansa rippeiden kanssa Balarin saarelle. Siellä samoin kuin Sirionin suistossa hän ryhtyi jälleen rakentamaan laivoja, ja Turgonille, Gondolinin kuninkaalle, hän rakensi niitä seitsemän. Nämä laivat purjehtivat Länteen, mutta niiden kohtalosta ei saatu tietoa ennen viimeistä laivaa. Siinä matkusti Voronwë, Gondolinista lähetetty haltia, joka selvisi haaksirikosta ja ryhtyi Tuorin oppaaksi ja matkakumppaniksi heidän suurella taivalluksellaan Kätkeytyyn kaupunkiin.

Kauan sen jälkeen, luovuttaessaan Tulen sormuksen Gandalfille, Círdan julisti hänelle: »Mutta minun sydämeni kaipaa Merelle, ja minä asun näillä harmailla rannoilla kunnes viimeinen laiva lähtee.» Niinpä tapaamme Círdanin vielä kerran kolmannen ajan viimeisenä päivänä. Kun Elrond ja Galadriel ratsastavat Bilbon ja Frodon seurassa Harmaiden satamien portille, missä Gandalf odottaa heitä,

tuli Círdan Laivanrakentaja heitä vastaan. Hän oli hyvin pitkä ja hänen partansa oli tuuhea ja hän oli vanha ja harmaa, mutta hänen silmänsä olivat kirkkaat kuin tähdet; ja hän katsoi heihin ja kumarsi ja sanoi: »Kaikki on nyt valmista.» Sitten Círdan vei heidät satamaan ja siellä odotti valkea laiva – –

Kun jäähyväiset on lausuttu, lähtijät nousevat laivaan,

ja purjeet nostettiin ja tuuli puhalsi ja hitaasti laiva liukui ulos pitkästä harmaasta vuonosta; ja Galadrielin lasi, joka Frodolla oli mukanaan, välähti ja katosi. Ja laiva purjehti Suurelle merelle ja länteen – –

samaa tietä kuin Tuor ja Idril ensimmäisen ajan lähestyessä loppuaan, kun Tuor »nosti purjeet ja lähti Länteen auringon laskua päin, eikä hänestä sen jälkeen tiedä yksikään taru tai laulu kertoa».

✧

Gondolinin tuhon tarina kerää edetessään mukaansa paljon lyhyitä viittauksia muihin kertomuksiin, paikkoihin ja aikoihin, samoin kuin menneisiin tapahtumiin, jotka hallitsevat kertomuksen nykyajassa esiintyviä tekoja ja olettamuksia. Sellaisissa kohdissa houkutus tarjota selitystä tai edes jonkinlaisia valaisevaa huomautusta on suuri; mutta kirjan tarkoitusta noudattaakseni en ole ripotellut tekstin sekaan viitteisiin johtavia pikkunumeroita. Sen sijaan olen yrittänyt

antaa tämänsuuntaista apua muutamilla keinoilla, jotka voi helposti jättää huomiotta niin halutessaan.

Ensinnäkin olen liittänyt lukuun »Johdanto» lainauksen isäni kirjoituksesta *Luonnos mytologiaksi* (1926), jotta lukija saisi tarpeelliset pohjatiedot isäni itsensä kertomana; lainaamani katkelma alkaa maailman luomisesta ja päättyy Gondolinin kaupungin perustamiseen. Lisäksi olen sisällyttänyt »Luetteloon nimistä» paljon perusteellisempia selvityksiä kuin otsikko antaisi aiheen odottaa; ja luettelon perään olen laatinut vielä lisähuomautuksia eri aiheista, aina maailman luomisesta Eärendel-nimen merkitykseen ja Mandosin ennustukseen.

Logiikaltaan ongelmallisimpiin kysymyksiin kuuluu tietenkin nimien ja niiden kirjoitusasujen vaihtelu. Kysymys on mutkikas etenkin siksi, että tietty nimimuoto ei välttämättä suinkaan kerro, milloin teksti, jossa se esiintyy, on kirjoitettu. Isäni saattoi tehdä saman muutoksen kirjoituksiinsa eri aikoina, kun hän huomasi sen olevan tarpeen. En ole tähdännyt tässä kirjassa täydelliseen yksiselitteisyyteen, millä tarkoitan, että en ole käyttänyt jokaisessa tapauksessa samaa nimimuotoa, mutta en ole myöskään aina seurannut käsikirjoituksen käytäntöä, vaan olen sallinut vaihtelun silloin, kun se minusta on ollut paikallaan. Niinpä olen säilyttänyt *Ulmon* nimivariantin *Ylmir*, koska tässä vaihtelussa on kysymyksessä säännönmukainen kielitieteen ilmiö, kun taas Kotkien kuningas on aina nimeltään *Thorondor* eikä *Thorndor*, koska isäni tarkoituksena selvästi oli saattaa tämä muutos yleisesti voimaan.

Viimeiseksi totean, että olen järjestänyt kirjan sisällön eri tavalla kuin *Beren and Lúthienissa*. Nyt ovat ensimmäisinä

vuorossa tarinan eri versiot minimaalisin kommentein. Niitä seuraa selonteko tarinan kehittymisestä sekä siitä, miten isäni niin perin onnettomasti jätti sen viimeisen version kesken juuri Tuorin astuttua sisään Gondolinin Viimeisestä portista.

Päätän nämä alkusanat toistamalla sen, mitä kirjoitin lähes neljäkymmentä vuotta sitten:

On mielenkiintoista, että ainoan täydellisen kertomuksen Tuorin Gondolinissa viettämästä ajasta, hänen liitostaan Idril Celebrindalin kanssa, Eärendelin syntymästä, Maeglinin petoksesta, kaupungin hävityksestä ja pakolaisten lähdöstä – vaikka nämä tapahtumat ovat keskeisellä sijalla isäni mielikuvissa ensiajasta – hän kirjoitti nuoruudessaan.

Sekä Gondolin että Nargothrond tehtiin vain kerran, eikä niitä tehty enää uudelleen. Ne jäivät väkeviksi tarinoiden ja mielikuvien lähteiksi – ehkäpä sitäkin väkevämmiksi, koska niitä ei tehty uudelleen, ja ehkäpä niitä ei tehty uudelleen juuri niiden väkevyyden vuoksi.

Isäni toki ryhtyi tekemään Gondolinia uudelleen, mutta hän ei enää päässyt perille asti: kavuttuaan ylös Orfalch Echorin loputonta rinnettä ja kuljettuaan heraldisesta portista toisensa jälkeen hän pysähtyi Tuorin rinnalle katsomaan tasangon keskellä kohoavaa Gondolinin kaupunkia eikä enää milloinkaan ylittänyt Tumladenia toistamiseen.

Kun kolmas ja viimeinen suurista kertomuksista nyt julkais-
taan omana kirjanaan, on aika muutamalla sanalla kiittää Alan

Leetä, joka on kuvittanut jokaisen kertomuksen vuorollaan. Hän on tässä tehtävässään syvällisesti tavoittanut jokaisen esiaikojen lukuisista vaihtoehtoista valitsemansa kohtauksen ja tapahtuman sisäisen luonteen.

Niinpä hän on *Húrinin lasten tarinassa* nähnyt ja näyttänyt Húrinin Thangorodrimin kivituoliin kahlittuna kuulemassa Morgothin hirvittävää kiirousta. Hän on *Beren and Lúthienissa* nähnyt ja näyttänyt Fëanorin viimeiset pojat istumassa liikkumatta ratsujensa selässä ja tuijottamassa läntisen taivaan uutta tähteä, joka on Silmaril ja jonka vuoksi niin monen piti kuolla. Ja *Gondolinin tuhossa* hän on seissyt Tuorin rinnalla ja katsonut ihmetellen Kätkeytyä kaupunkia, jonka vuoksi on taittanut niin pitkän taipaleen.

Ja lopuksi kiitokset myös HarperCollinsin Chris Smithille suuresta avusta, jonka olen saanut häneltä tämän kirjan yksityiskohtien osalta, etenkin hänen herkeämättömästä tarkkuudesta ja asiantuntemuksestaan sekä kirjankustantamisen että tämän kirjan luonteen suhteen. Kiitos myös vaimolleni Baillille: ilman hänen pitkää ja vankkumatonta kannustustaan tämä kirja ei olisi valmistunut koskaan. Haluaisin kiittää myös kaikkia niitä, jotka ystävällisesti kirjoittivat minulle, kun näytti siltä, että *Beren and Lúthien* jäisi viimeiseksi kirjakseni.

MUSTAVALKOKUVAT

	<i>sivu</i>
<i>Tuor näppäilee harppuaan</i>	21
<i>Tuor laskeutuu kätettyyn jokeen</i>	38
<i>Isfin ja Eöl</i>	122
<i>Mithrimin järvi</i>	124
<i>Vuoret ja meri</i>	129
<i>Kotkat lentävät Ympärysvuorten yllä</i>	130
<i>Sirionin suisto</i>	138
<i>Glorfindel haltialaivojen keulakuvana</i>	155
<i>Rían etsii Surmanmäellä</i>	156
<i>Kuninkaan talon ovi</i>	215
<i>Tuor seuraa joutsenia Vinyamariin</i>	216
<i>Gondolin lumen keskellä</i>	252
<i>Ecthelionin palatsi</i>	253
<i>Elwing ottaa vastaan Gondolinin eloonjääneet</i>	255
<i>Eärendelin tunnus meren yllä</i>	261

Kirjan lopussa ovat kartta sekä Bëorin huoneen ja *noldorin* ruhtinaiden sukutaulut. Ne on otettu *Húrinin lasten tarinasta* vähäisin muutoksin.

JOHDANTO

Aloitan tämän kirjan palaamalla sitaattiin, jolla avasin myös *Berenin and Lúthienin*: isäni vuonna 1964 kirjoittamaan kirjeeseen, jossa hän kertoo kirjoittaneensa *Gondolinin tuhon* »omasta päästään» ollessaan »vuonna 1917 sairauslomalla armeijasta» samalla tavalla kuin hän kirjoitti alkuperäisen version Berenin ja Lúthienin tarinasta tuona samana vuonna.

Vuosilukuun liittyy tiettyä epävarmuutta isäni muiden lausuntojen vuoksi. Kesäkuussa 1955 kirjoittamassaan kirjeessä hän kertoi: »Kirjoitin *Gondolinin tuhon* (ja Eärendilin syntymän) sairaalassa ja lomalla selvittyäni Sommen taistelusta vuonna 1916», ja kirjeessä W. H. Audenille samana vuonna hän kertoo ajankohdan olleen »vuoden 1916 lopulla, kun olin sairauslomalla». Varhaisin tuntemani viittaus tähän asiaan on kuitenkin minulle 30. huhtikuuta 1944 kirjoitetussa kirjeessä, jossa hän ottaa osaa silloisiin koettelemuksiini. »Aloin kirjoittaa» (hän kertoo) »Maahisten historiaa* armei-

* Sanasta *maahinen* (*gnome*) merkityksessä *noldorin* haltiakansa (aiemmin *noldoli*) ks. *Beren and Lúthien*, s. 32–33.

jan parakeissa, jotka olivat täynnä ihmisiä ja gramofonien metakkaa.» Kuvaus ei kuulosta sairauslomalta; mutta ehkäpä hän aloitti kirjoittamisen jo ennen lomaansa.

Tämän kirjan kannalta erityisen tärkeä on kuitenkin hänen lausuntonsa *Gondolinin tuhosta* kirjeessä W. H. Audenille vuonna 1955: se oli »tämän kuvitteellisen maailman ensimmäinen oikea tarina».

Isäni kohteli *Gondolinin tuhon* alkuperäistä tekstiä toisin kuin *Tinúviel*in tarua, jota laatiessaan hän pyyhki ensimmäisen lyijykynällä kirjoitetun käsikirjoituksen pois ja kirjoitti uuden sen tilalle. Hän teki *Gondolinin tuhon* ensimmäiseen versioon runsaasti korjauksia, mutta pois pyyhkimisen sijaan hän kirjoitti korjatun version musteella alkuperäisen lyijykynätekstin päälle, loppua kohden yhä enemmän muutoksia tehden. Kohdista, joissa alle jäänyt teksti on lukukelpoinen, paljastuu kuitenkin, että hän seurasi ensimmäistä versiota pääpiirteissään uskollisesti.

Tältä pohjalta äitini kirjoitti tekstin puhtaaksi, ja vieläpä hämmästyttävän tarkasti, kun ottaa huomioon, millaisia vaikeuksia se nykyisessä asussaan lukijalle tuottaa. Sen jälkeen isäni teki puhtaaksi kirjoitettuun versioon lukuisia muutoksia useaan eri otteeseen. Koska tarkoitukseni ei tässä kirjassa ole käsitellä eri tekstiversioiden mutkikasta suhdetta, mitä hänen tuotantonsa tutkiminen lähes poikkeuksetta vaatii, esitän vain äitini puhtaaksi kirjoittaman tekstin isäni siihen tekemin korjauksin.

Samassa yhteydessä on huomautettava, että suuri osa muutoksista alkuperäiseen tekstiin oli tehty jo ennen kuin isäni

vuoden 1920 kevätpuolella luki kertomuksensa Oxfordissa Exeter Collegen esseekerholle. Pahoittelevassa johdannossaan hän selittelee, miksi oli valinnut tällaisen teoksen varsinaisen esseen sijasta, muun muassa seuraavin sanoin: »En ole tietenkään missään tätä ennen tuonut sitä julkisuuteen. Mielessäni on jo jonkin aikaa kehkeytynyt kokonainen sarja tapahtumia itse keksimässäni haltiamaassa. Jotkut näistä tarinoista olen raapustanut paperille. Tämä ei ole niistä paras, mutta se on ainoa jota olen toistaiseksi ollenkaan korjaillut, ja vaikka korjaukset ovat vallan riittämättömät, uskaltaudun lukemaan sen ääneen.»

Kertomuksen alkuperäinen nimi oli *Tuor ja Gondolinin pakolaiset*, mutta myöhemmin isäni kutsui sitä poikkeuksesta *Gondolinin tuhoksi*, ja olen noudattanut samaa käytäntöä. Käsikirjoituksessa otsikkoa seuraavat sanat »josta juontuu Eärendelin suuri taru». Tarun kertoja Yksinäisellä saarella – josta ks. *Beren and Lúthien*, s. 30–31 – on Pikkusydän (Ilfiniol), tarinan keskeisiin henkilöihin kuuluvan Bronwegin (Voronwën) poika.

Tämän esiaikojen kolmannen »suuren kertomuksen» luonteeseen kuuluu, että valtavalla mullistuksella, joka jumalien ja haltioiden maailmassa oli tapahtunut, on suora vaikutus Gondolinin tuhosta kertovaan tarinaan – tai oikeastaan se on osa sitä. Lyhyt katsaus näihin tapahtumiin on siis tarpeen, ja sen sijaan, että ryhtyisin laatimaan sitä itse, katson otollisemmaksi käyttää isäni tekstiä, joka on sekä tiivis että hänelle luonteenomainen. Se sisältyy »Alkuperäiseen *Silmarillioniin*» (eli »*Luonnokseen mytologiaksi*»), kuten hän itse

*Tolkienin riipaiseva taru
haltioiden kätketystä kaupungista,
Alan Leen upealla
kuvituksella.*

84.2

www.wsoy.fi

ISBN 978-951-0-43835-0

9 789510 438350